

dicséri folyamatosan közel harminc év óta. Ő külön számot (33. évfolyam különszáma, 1994; 36. évfolyam különszáma, 1997) szentelt a „Magyar exlibris-gyűjtők arcképcsarnokának”, amely kezdeményezés a megemlékezés mellett azért is hasznos, hiszen lapjaik mindmáig csereforgalomban vannak, így az újabban bekapcsolódott gyűjtők is eligazodhatnak a régi ex librisek vonatkozásában. Ugyanezt a célt szolgálta a Semsey Andor által összeállított mesterjegy, illetve művész monogramok jegyzéke is.

Különleges lapszám (35. évfolyam, '96/4-es szám) volt az, amely az „1100 éves a magyar népművészet” című pályázatra érkezett, a Magyar Iparművészeti Múzeumban rendezett kiállítás anyagát mintegy katalógusként mutatta be.

Ha a rendkívüli kiadványoknál tartunk, meg kell emlékeznünk azokról a mellékletekről, amelyeket a Kisgrafika szerkesztői, illetve szerkesztősége évfordulós kiadványként és kongresszusi mappaként állított össze. Ilyenek voltak például az évkönyveink, amelyek a kör megalakulásának tizedik és ötvenedik évfordulóját köszöntve jelentek meg. Nem a szó szoros értelmében vett mellékletként, de ide tartozónak vehetjük azokat a katalógusokat, amelyeket az egyesületi pályázatok (vándor-) kiállításaira készültek a pápai városi könyvtár szponzorálásával („Amott legel hat pej csikó...” – 1996; „Magyar történet műzsája” – Budatétény, 1998; Diskay Lenke emlékkiállítás – OSZK, 1999; A 45 éves KBK jubileumi kiállítása – Békés, Budapest – ARTOTÉKA, 2006).

A mai újság tartalmi vonatkozásokban a hagyományosan érdeklődésre számon tartott rovatok mellett újdonságokkal is jelentkezik. Így alkotásjegyzéket közöl (akár mellékletként, például Palásthy Lajos által összeállított Németh Nándor oeuvre-listáját). Külföldi lapszemlével jelentkezik, a cikkek idegennyelvű összefoglalóját közli a lap végén, esetenként rátekint és kitekint rokon művészeti ágakra (47. évfolyam, 2008/2-es szám, Zenei József: Elment a világhírű minikönyves). Esetenként külföldi szerzőink is megtisztelnek minket írásaikkal, könyvismertetőikkel (Leila Lehtiranta, dott. Gian Carlo Torre).

Különböző statisztikákat is közölhetnénk az újsággal kapcsolatban, most csak néhány példával illusztráljuk azt a széles skálát, amely méltóan reprezentálja a kisgrafikai „palettát”. Az utolsó öt év évenkénti 4 lapszáma 14 ország ex libris szemléiből közölt ismertetőket, közel 200 művésztől közölt legalább egy reprodukciót, közel 300 intézményi és magángyűjtő lapját mutatta be, több mint 50 szerző működött közre a cikkek megírásában.

Mindezek alapján büszkék lehetünk arra a teljesítményre, amellyel a magyar kultúra világában folyamatosan reprezentáljuk hazai kisgrafikai és ex libris élet kiválóságait, művészeket és gyűjtőket egyaránt. A magyar művelődéstörténetben kevés hasonló példával dicsekedhetünk, akik eredeti célkitűzéseiknek megfelelően ötven év óta azonos szellemben és színvonalon folyamatosan tudnak megjelentetni egy szakfolyóiratot.

Itt kell köszönetet mondanunk az ötven év alatt közreműködő minden munkatársunknak, akik hozzájárultak ehhez a nemzetközi szinten is valóban kiemelkedő teljesítményhez; akik szerkesztették, írták és fordították a cikkeket, és adták ex libriseiket. Tették mindezt a közös ügyünk iránti odaadásból, lelkesedésből és önzetlenül, hiszen semmilyen anyagi ellenszolgáltatást nem kaptak munkájukért. KÖSZÖNJÜK!

Az új évezred kihívásai (gondoljunk csak az elektronikus sajtó problematikájára) megérintették lapunkat is, ezekre meg-

találjuk a megfelelő válaszokat, hiszen eddig is mindig közösen kerestük, illetve az együttgondolkodás eredményeképpen meg is leltük a helyes megoldást. Ezen az úton is elindultunk, hiszen a következő címen az internet segítségével szintén olvashatók információink és cikkeink: www.kisgrafika.hu

Ürmös Péter

(Lapunk '93/4. számában Soós Imre tollából: Gondolatok lapunk 32. évfolyamának zárásakor c. cikkben statisztikát közölt az addig megjelent számokról.)

ÖTVENÉVES A SZEGEDI KISGRAFIKA BARÁTOK KÖRE

Ötven esztendő egy ember életében... Régen azt mondták rá, hogy egész emberöltő. Egy csoport életében sincs ez másként. A Kisgrafika Barátok Köre szegedi csoportja születésnapját ünnepelte 2011. május 20-án. Ötven esztendősek! Büszkék vagyunk rá, hogy 1961-ben, Szegeden Kopasz Márta (1911-2011) festő- és grafikusművész vezetésével megalakult az első vidéki csoport. A művésznő évtizedekig vezette, majd örökös tiszteletbeli elnökeként tanácsaival segítette munkájukat.

A szegedi grafika megteremtői: Gergely Sándor (1888-1932), Dinnyés Ferenc (1886-1958), Bánszky Tamás (1892-1971), Vadász Endre (1901-1944), Buday György (1907-1990), Varga Mátyás (1910-2002), Bordás Ferenc (1911-1982), Kopasz Márta (1911-2011), Diskay Lenke (1924-1980), Kass János (1924-2010). Jeles gyűjtőink voltak: dr. Németh Gyula (1883-1940), dr. Palócz Sándor (1890-1958), dr. Lusztig István (1903-1944), Déry Ernőné (1886-1972).

A szegedi csoport országos kiállítást rendezett a Somogyi Könyvtárban és a Kass Galériában félévszázados, eredményes működése bemutatására.

A Kass Galériában az „Egy század sokszínűsége” című kiállításon 23 művész, 4 gyűjtő 300 kisgrafikája látható 27 db 70×50cm-es kartonon.

Aszegedi grafikusok – Bakacsi Lajos, Iványos Sándor, László Anna, Szabó András, Tóth Péter, dr. Tóth Rózsa és a korábban köztünk volt Dégi László, Nagy Károly, Papp György, Sándor Edit, Szekeres Ferenc, Titi Mária, Varga Ferenc – és a gyűjtők is 300 lapjuk bemutatásával bizonyítják alkotó és műpártoló tevékenységüket.

A Somogyi Könyvtárban, „A grafika gyöngyszeme” című kiállításon 550 grafika került bemutatásra: az I. emeleten 27 művész, 25 db tablón 275 grafikájával; a földszinten 35 gyűjtő 27 db tablón 260 grafikájával; egy tablón pedig a KBK megalapítóira, megalapítóira, elhunyt tagjainkra emlékeztünk.

A résztvevő művészek: Balajti Károly, Bálint Ferenc,

Hans Hornhaver (DK) grafikája,
P1, Op. 806, 75×54

Éles Bulcsú, Fery Antal, Havasi Tamás, Imre Lajos, Kerékyártó László, Kovács Károly, Kovács G. Tamás, Kőhegyi Gyula, König Róbert, Leila Lehtiranta, Molnár Icsu István, Nagy László Lázár, Németh Nándor, Nőt Béla, Réti András, Salamon Árpád, Szentessy László, Takács Gábor, Tavasz Noémi, Ürmös Péter, Varga Edit, Varga Péter, Várkonyi Károly, Vén Zoltán, Vincze László.

A gyűjtők: Bakacsi Lajos, Bánki Vera, Ertsey Péterné, dr. Giday Kálmán, Hegedüs Ibolya, dr. Kertész Dénes, Kiss Sándor, dr. Kopasz Istvánné, dr. Kovács Károly, Krajcsi Tiborné, dr. Krier Rudolf, Kundermann Jenő, dr. Laczó Katalin, dr. Lenkey István, dr. Mayer József, dr. Miseta Mária, dr. Nagy Ádám, Nagy László, Padala Pálné, Palásthy Lajos, Rácz Mária, Rónaky Edit, R. Pap Piroska, Sárszegi György, Skornyák Ferencné, dr. Soós Imre, Szabó József, Szilágyi Magdolna, dr. Tardos Mária, dr. Tóth Rózsa, Várkonyi Zsolt, Vermes Júlia, V. Márton Olga, Zboján Rózsa, dr. Zenei József.

Ezzel az óriási, a mai magyar grafika mellett annak századnyi történetét is bemutató kiállítással Szeged Napját is – a város önállóságának, büszke és szabad polgárainak jelképét – úgy ünnepeljük ma, hogy a Somogyi Könyvtárban és a Kass Galériában nyíló jubileumi tárlat és kiállítás új szint varázsol a város kulturális életének a palettájára, és mindnyájunkhoz közelebb is hozza a kisgrafikát. A kiállítás létrejöttében kiemelkedő munkát végző Rácz Mária és Bakacsi Lajos áldozatos munkáját hálásan köszönjük!

A házigazda nevében Palánkainé Sebők Zsuzsa, a Somogyi Könyvtár igazgatója köszöntötte a jubiláló kört és a megjelent művészeket. Kölcsönösen előnyösnek és munkájukba illeszkedőnek tartja a 20 éves együttműködést a grafikai csoport és a könyvtár között. Lehetőségeik szerint a jövőben is befogadással és bemutatkozási lehetőséggel támogatják a szegedi KBK Grafikagyűjtő és Művelődési Egyesület munkáját.

Dr. Solymos László Szeged Megyei Jogú Város alpolgármestere köszöntötte a város művészeti és kulturális életében nagyon fontos közfeladatokat ellátó szegedi KBK csoportot. A város megbecsüli és fontosnak tartja sikeres kiállításait. A város képzőművészeti életében, a hazai és a nemzetközi kisgrafikai életében elért több évtizedes sikeres és töretlen tevékenységükért, valamint a grafikai kultúra népszerűsítéséért Szeged Megyei Jogú Város ARANYPLAKETTJÉT adta át Rácz Máriának, a csoport titkárnak.

Rácz Mária megköszönte a támogatók önzetlenségét, a művészek kitűnő munkáit és elismeréseket adott át a kiállítás létrehozásában oroszlánrészt vállalóknak és a háttérben dolgozó lelkes támogatóknak és segítőknek.

Tandi Lajos, a SZEGED folyóirat főszerkesztője két részre bontotta megnyitóját. A Somogyi Könyvtárban, a „Grafika gyöngyszeme” kiállítás megnyitóján az ex librist készítő művészek, valamint a megrendelők és a gyűjtők között kialakuló kapcsolatról beszélt. A gyűjtés és az elkészítés, a megrendelő és a grafikus egymást feltételező kapcsolata lassan világméretűvé szélesedik. A megrendelők esztétikai, kulturális, világlátási felkészültségéből, személyiségéből, valamint a művészek technikai felkészültségéből és ugyancsak egész személyiségéből és műveltségéből keletkező finom háló együttesen magán hordozza a megrendelő/gyűjtő és a művész egyéniségjegyeit, kialakult művészi stílusát és kvalitását. Ez a jegy válik a kialakult, egymás közötti cserék alapjává. Elismeréssel adózott az ex libris szegedi alapító mestereiről, akik közülük a legjelentősebbeket, így a városban dolgozó Buday Györgyöt

Szekeres Ferenc linómetszete,
X3 (1974), 148×50

nek a könyvtárból való. Évszázadok alatt önállósult a műfaj, az első ex libris kiállítást az Iparművészeti Múzeumban, 1903-ban rendezték meg Budapesten.

Az ex libris kemény műfaj. Kis felületen kell megjeleníteni a megrendelő kívánságát, a témát. A megrendelő életéhez köthető események és érzelmek vagy gondolatok, mint indítékok jelennek meg. Ezt a művész a reá egyedül jellemző rajzi stílusában, és a gondolati, érzelmi és esztétikai kvalitásainak összességében drámai erővel (vagy humorosan) jeleníti meg. Ez a kettős kötés biztosítja az ex librisek intimitását. A gondolat grafikai kifejezéséhez számtalan megoldást nyújthat egy művész. A megrendelő előtt azonban nyitva áll a világ és válogathat a számára legjobbnak vélt kifejezési formákat és stílusjegyeket hordozó művészek között. A gyűjtők pedig a maguk sajátos igényei és ítéletei alapján válogathatnak ebből a hazai és nemzetközi „tengerből”. Az itt bemutatott művek illusztrálják a műfaj végtelen gazdagságát, és a megrendelők és az alkotók párbeszédének magas művészi kvalitással megjelentett eredményét.

Ünnep számunkra ez a találkozó és a kiállítás. Szeged kisgrafikai élete mellett az egész magyar kisgrafikát is ünnepeljük. Itt és most együtt, egymás mellett láthatóak a hazai

posztumusz, míg Varga Mátyás, Kass János és Kopasz Márta grafikusok, az ex libris műfajának kiváló művelői még az életükben vehették át a Szeged város DÍSZPOLGÁRA kitüntető címet. Ezt a folyamatosságot az együttesen 860 kiállított kisgrafika láthatóan és meggyőzően bizonyítja. A műfaj életképességét, valamint a megrendelők és a gyűjtők erősödő hazai és a nemzetközivé is szélesedő táborát is bizonyítottan láthatjuk.

A Kass Galériában, az „Egy század sokszínűsége” címen elhelyezett grafikák megnyitóján Tandi Lajos az ex libris műfajáról, a könyvjegy kialakulásától az önálló műfajjá válás folyamatáról is szólt. Az ex librisi jelentése: könyvjegy. A kódex/könyv fedőlap belső oldalába ragasztva a tulajdonos nevének feltüntetésével jelezte, hogy ki-

művek, és erre a jubileumi szemlére Erdélyből, Kolozsvárról, Zilahról, Finnországból, Szlovéniából is érkeztek grafikák. Teljes képet kapunk most a szegedi műhely megteremtőinek és folytatóinak munkássága mellett a mai magyar kisgrafikáról. Méltán képviseli ez a nagyformátumú kiállítás egy század sokszínűségét – mondotta befejezésül Tandi Lajos.

A Somogyi könyvtári megnyitót Fehér Nóra főiskolai hallgató balladarészletek énekülésével színesítette. A Kass Galériában Juhász Gyula Szeged című versét dr. Zenei József mondta el. A találkozáson a művészek és a gyűjtők egymás közötti kisgrafikai lapok cseréjére és a közvetlen beszélgetésekre is biztosítottak időt a rendezők. A megnyitót gazdag fogadás zárta.

Zenei József

HUSZONNEGYEDIK ÓRA?

SZERKESZTŐSÉGI CIKK AZ ÉRTÉKEINK VÉDELMÉBEN

Egyesületünk az eddigi működése során, együttesen is, valamint a tagjai külön-külön is komoly szellemi tőkét halmoztak fel az elmúlt évtizedek alatt. Valóságosnak tűnik az a veszély, hogy ennek egy része a feledés homályába vész. Magamból kiindulva állíthatom ezt, mert a közelmúltban kezdtem újra rendezni – több mint tíz év után ismét – a gyűjteményemet. Pápai, majd pécsi diákkoromból származnak az első lapok, majd következtek a nemzetközi találkozók, amelyek közül számomra az első a weimari volt 1984-ben. Bizony már bizonyos részletek, találkozások, személyek és történetek kihullottak az emlékezet rostáján, ami tíz évvel ezelőtt még biztosan tudottként nyilvánvaló volt, jobb esetben ma már kérdőjeles megjegyzésként szerepel grafikai adatmelléleteként.

Más területeken is egyre fontosabbnak érzik a kisközösségek értékmentését. A Magyar Művelődési Intézet és a Képzőművészeti Lektorátus egy UNESCO okmányra hivatkozva felkérte az ország valamennyi polgármesterét, hogy készíttesék el településük szellemi-kulturális örökségének a jegyzékét.

Hogy állunk mi a saját szellemi örökségünkkel? Az évtizedek alatt hangyszorgalommal teremtett értékeink milyen módon válhatnak majd a következő nemzedékek örökségévé? Mit teszünk mi az értékörzésért? Szép válasz erre a kérdésre a közelmúltban lebonyolított örömteli rendezvény, amellyel és ahogy a KBK egyesület szegedi csoportja megalakulásának ötvenedik évfordulóját ünnepeltük azon kiállításokkal, amelyen a jelen alkotói és gyűjtőtársai főhajtással emlékeznek a korábbi mesterek emléke előtt. Az is dicséretes, hogy a város vezetése és a városi intézmények a mostani jeles esemény megrendezését segítették és támogatták.

Vajon elégnek tűnik-e mindaz, amit ez idáig tettünk?

Hiszen büszkélkedhetünk az idén ötvenedik évfolyamában megjelenő KISGRAFIKA újságunkkal! Hasonlóképpen jubileumi évkönyvekkel, mappákkal és egyéb kiadványokkal! Tudjuk, hogy mindez óriási odaadást, önzetlen és anyagilag nem értékelt teljesítményt követelt a mindenkori szerkesztőbizottságtól és munkatársaktól; csak dicséret és köszönet illeti őket az értékes és színvonalas szakmai tevékenységükért. De vajon elég-e mindez a huszonegyedik század kihívásai közepette? Amikor pár év elég egy községi postahivatal megszüntetéséhez, a község egyetlen iskolájának bezárásához, a vasútvonal bezárásához és egy kistelepülésnek a térképről történő leradírozásához. Ennek a községnek több száz éves múltja törlődik pár év alatt a kollektív emlékezetből!

Hogy állunk mi a saját kollektív emlékezetünkkel?

Ki fogja számba venni az elszármazott művészeink hagyatékát? Erre is tudunk jó példát mondani, hiszen Németh Nándor alkotásjegyzékét Lippóczy Miklós és Palásthy Lajos állították össze. Viszont ki beszél ma már a két háború közti szlovenszói magyar művészekről? Andruskó Károly művészetében vajon a jugoszláviai vagy a szerbiai kultúrtörténet része lesz? Vagy tán a magyaré?

Hogy áll a mi közös szellemi örökségvédelmünk? Az UNESCO dokumentum megfogalmazása szerint „szellemi kulturális örökségnek tekinthetjük mindazokat a szokásokat, ábrázolásokat, kifejezési formákat, tudást, készséget, valamint ezekkel összefüggő eszközöket, tárgyakat, műalkotásokat (...), amelyeket közösségek (...) kulturális örökségük részeként elismernek”.

Az örökségeink számbavétele terén mindenre odafigyelünk-e? Ilyenek lehetnek a ...

- művészi hagyatékok, alkotásjegyzékek, katalógusok;
- szellemi műhelyek és városi gyűjtőkörök története;
- szájhagyomány útján fennmaradó életrajzi érdekességek, esetleg művek keletkezéséhez kapcsolódó utalások;
- lappangó és antikváriumokban szétszóródó gyűjtemények;
- más szakmai kiadványokban megjelentetett kisgrafikák, életrajzok, méltatások;
- fotó vagy filmarchívum (digitális adattár), hogy csak néhányat soroljunk fel a teendők közül.

Következő kérdés, ha mindezeket számba vettük, archiváltuk, hogyan tehetjük szélesebb körben ismertté illetve közkinccsé?

Vajon nem túl késő-e ezeket a kérdéseket feltenni? Példaként több mint húsz évvel ezelőtől említenék. Még a Képcsarnok fénykorában történt, hogy főnököm egy szegedi hagyaték felmérésére küldött el a munkatársaimmal. Pontosabban úgy szólt az utasítás, hogy lehetőleg készpénzzel vásároljunk olyan alkotásokat, amelyet a cég forgalmazni tud, grafika esetében pedig ki tudja majd adni nyomtatványként, akár mappaként vagy önálló grafikai lapként. Mindennek volt egy olyan célja is, hogy a művész feleségének így juttassunk készpénzes támogatást. Sajnálatos módon a legjobb grafikáknak nem találtuk meg a nyomódúcát, a többi dúcra pedig nem találtunk nyomtatványt, illetve nem sikerült megállapodni a kiválogatott művek kapcsán, így dolgoztunk végezetlenül tértünk haza. Ott-hon a főnökünk széttárta a karját. „Mi megpróbáltuk” – mondta. Viszont példaértékű mindazon mód, ahogy Fery Antal a fadúcait egy-egy nyomattal ellátott papírba csomagolta és így hagyta az utókor kutatóira az életművét. Az is követendő, ahogy viszonylag rövid időn belül többszörös összefogással az illusztrációs alkotásjegyzék könyv formájában és digitálisan is elkészült.

A fent gondolatok nem vitaindításként, inkább gondolatébresztőként kerültek lejegyzésre.

Egyben biztosak lehetünk, hogy a nagyművészet vagy „grand’ art” szakértői ezt az anyaggyűjtést a megfelelő ismeretanyag hiányában nem fogják elvégezni, hiszen mi vagyunk az örökséggondozói ennek a szellemi hagyatékknak, s ahogy egyszer ezt dr. Szij Rezső megfogalmazta: helyetted (illetve helyettetek) ezt senki sem fogja megalkotni!

Ürmös Péter